

Kent Mekânını Görme Biçimleri: Görme Engelli Kent Katılımcılarının Çektiği Fotoğraflar ile Kentin Keşfi

Ways of Seeing Urban Space: City Exploration with Photos Taken by Visually Impaired People

Didem KAN KILIÇ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, didem.kan@ieu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9501-7694

Başvuru: 09.02.2021
Kabul: 08.06.2021

Atıf:
Kan-Kılıç, D. (2021). Kent mekânını görme biçimleri: görme engelli kent katılımcılarının çektiği fotoğraflar ile kentin keşfi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 883-922. DOI: 10.33417/tsh.877390

ÖZET

Beden, görür, duyar, koklar, hisseder ve tat alır. Peki, bu deneyimin içinden görme duyusunu çıkarırsak, deneyim eksik mi kalır? Bu çalışma, görme engelli bireylerin kentsel mekanla nasıl ilişki kurduklarını, bu ilişkinin belirleyicilerinin neler olduğunu anlamaya ve anlatmaya çalışmaktadır. Bu ilişkiyi anlatmak için de fotoğraf araç olarak kullanılmıştır. Görme engelli katılımcı, fotoğrafı, çevresiyle kurduğu ilişkinin bir dışavurumu olarak kullanmıştır. Aynı zamanda, mekanın diğer boyutlarını ve kodlarını nasıl açığa çıkardığını, kentin içindeki boşlukları nasıl doldurduğunu fotoğraf aracılığı ile tarif etmiştir. Fotoğraflarla bunu anlatabilmek için görme engelli katılımcılar, çalışma öncesinde 1 ay fotoğrafçılık eğitimi almışlardır. Çalışmanın yapılacağı kentsel doku olarak İzmir Kemeraltı Çarşısı seçilmiş ve bu dokunun gündelik hayatının içine sızılmıştır. Mekanları yürüyerek keşfeden 7 sonradan görme engelli kent katılımcısı, kentsel mekandaki taktiksel üretimlerini ve mekanla kurdukları etkileşimi çektikleri fotoğraflarla anlatmaya çalışmışlardır. Yürüyüş sırasındaki olayları içerecek bütün temsiller kare kare görme engelli tarafından belgelenmiştir. Aynı zamanda, sözlü anlatımlarla yürüyüş sırasında hangi taktiksel ve yaratıcı öğelerin olduğunu ve hangi durumlarda meydana geldiğini aktarmışlardır. Görme engelli birey tarafından çekilen fotoğraflarda bir görme engellinin mekandan ve toplumdan nasıl ayrıştığı somut haliyle görülmüştür. Bu makalenin sonunda, “Bir kör nasıl fotoğraf çekebilir?” sorusundan uzaklaşıp asıl soru olan “Bir görme engelli neden fotoğraf çekmek ister?” sorusunun cevabı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Görme biçimleri, fotoğraf, görme engelli, kentsel mekân

ABSTRACT

The body sees, hears, smells, feels and tastes. Well, if we remove the sense of sight from this experience, will the experience be incomplete? This study tries to understand and explain how visually impaired individuals relate to urban space and what the determinants of this relationship are. Photographs were used as a tool to explain this relationship. The late blind participant used the photograph as an expression of his/her relationship with the environment. At the same time, he/she described how he/she revealed the other dimensions and codes of the space and how he/she filled the spaces in the city through photography. In order to explain this with photographs, the late blind participants received photography training for 1 month before the study. İzmir Kemeraltı Bazaar was chosen as an urban context where the study is conducted and the daily life of bazaar was experienced. 7 late blind participants, who discovered the spaces on foot, tried to explain their tactical production in the urban space and their interaction with the space with their photographs. The late blind documented all the representations, including the events during the walk tour, frame by frame. At the same time, they narrated what tactical and creative elements were and in what situations they occurred during the walk through verbal descriptions. In the photographs taken by the late blinds, it is seen concretely how a visually impaired person separates from the place and society.

At the end of this article, the question "How can a blind person take a picture?" has been moved away and the answer of the question "Why would a blind person want to take pictures?" has been found.

Keywords: *Ways of seeing, photograph, visually impaired, urban space*

GİRİŞ

Mekân sadece gözlerle görülen, deneyimlenen ve algılanan bir şey midir? Bu sorudan yola çıkarak yapılan bu çalışmada, görme duyusundan bağımsız bir kent deneyiminin cevabını görme engelli bireyler vermektedir. Kendi çektikleri kentsel mekân fotoğraflarıyla gören kişilerle aralarında bir köprü kurup kent deneyimlerini anlatmaktadırlar. Görme engelli bireylerin kent mekânlarını okuma ve deneyimleme şekillerini anlamak için bize bu çalışmada iki araştırmacı Henri Lefebvre ve Michel de Certeau eşlik edecektir.

Lefebvre (1984)'nin mekân tanımında da bahsettiği üzere mekân canlı, organik ve değişkendir. Mekân, katılımcısını çevreler, onunla birlikte hareket eder, görür, duyar, hisseder. Bu çalışmada kentsel mekanın seçilmesinin nedeni ise Över'in (2014) de dediği gibi kentsel mekanlar görme, koklama, duyma ve hissetme ile algılanan yaşayan organizmalardır. Kentin fonu, doluluk etkisi yaratan duvarlar ve boşluk etkisi yaratan sokaklardır. Kentin dolu-boş organizasyonu katılımcısı için fiziksel sınırlar oluşturur ve hareket etmesini kolaylaştırır (Kan-Kilic ve Dogan, 2017). Kent sadece sokak ve duvarların yarattığı mekânlardır, fakat kent yaşamını oluşturan şey insanların bedenleri ve eylemleridir. Günün her anında ortaya çıkan eylem ve deneyimler farklı bir enerji yaratır (Synder, 2011).

Beden, yaşanılan deneyimin bir parçasıdır. Görür, duyar, koklar, hisseder ve tat alır. Peki, bu deneyimin içinden görme duyusunu çıkarırsak, deneyim eksik mi kalır? Kent yazımında kurulan sözler yarım mı kalır? Benzer soruların cevabını bulmak üzere, Kan-Kilic ve Dogan (2017), Kan-Kilic, Dogan ve Duarte (2020) görme engellilerin yön bulma stratejileri ile ilgili yaptıkları çalışmalarda farklı kentsel bağlamlar kullanmışlardır. Ve görme engellilerin dolaştığı kentsel bağlamın yol bulma stratejileri üzerinde önemli bir etkisi olabileceği sonucuna varmışlardır. Yani kentsel bağlam ya da çevresel ipuçları değiştiğinde görme engellilerin yön bulma stratejileri de değişmektedir. Kan-Kilic ve Dogan'ın (2017) çalışmasında görülmüştür ki Kemeraltı Çarşısı içinde görme engelli katılımcılar çevresel ipuçlarına daha bağımlıyken İzmir Fuar alanında katılımcılar iç temsillerine göre hareket etmekteydiler. Bu çalışmalardaki en önemli bulgu, yaşanılan kentsel deneyimde görülen kısmı çıkardığımızda deneyimin eksik kalmadığıdır. Tam tersine gelişmiş diğer duyu sayesinde bir görme engellinin gören bireyden çok daha fazla bedeninin farkında olduğu ve kent katılımına dahil oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, görme duyusu çevreyle ilgili en hızlı bilgi toplama aracı olduğu için, gören bireylerin mekânın diğer boyutlarını kaçırdıkları gözlemlenmiştir. Ancak görme engelli birey için duymak görmektir ve çevreye dair önemli ipuçları sağlar (Kan-Kilic, Dogan ve Duarte, 2020).

Gören kişiler, yani Över (2014)'in öne sürdüğü gibi "normal" bedenler, kent mekânlarının "normal olmayan" bedenler tarafından farklı deneyimlendiğini düşünür. Över der ki, "normal ve normal olmayan bedenler aynı mekândan farklı yaşamlar üretir" (Över, 2014, s. 42). Çünkü demek ister ki kentsel mekânın tasarımı ve örgütlenişi "normal" bedenlerin içinde yer alacağı, hareket edebileceği,

varabileceği şekildedir. Bu anlamda, Lefebvre'nin (2016) dediği gibi mekân, kentin bütünleştirici aracı iken, engelli bireyler için ayrıştırmanın ve dışlanmanın bir aracı haline gelmektedir. Lefebvre'ye göre kent "gündelik hayatın yaşandığı mekân ve toplumun alana yansımalarıdır" (Lefebvre, 2016, s. 174). Lefebvre (1984) aynı zamanda, mekân ve toplum arasındaki ilişkinin iki taraflı olduğunu söyler. Her ikisi de birbirini üretir. Toplum içindeki üretimin mekânı üretmesi kadar, mekân da kimlikleri ve deneyimleri üretir (Işık, 1994). Burada belirtmek isterim ki, "normal olmayan" bedenler ifadesi sadece alıntı olmasından dolayı kullanılmıştır. Esas mesele, bedensel özellikler ne olursa olsun hak temelli bir yaklaşım geliştirebilmektir. Hak temelli yaklaşımda ve tabii ki sosyal hizmette kişilerin normal veya anormal olarak nitelendirilemeyeceğini vurgulamak isterim.

De Certeau (2009)'ya göre mekânın canlı, organik, değişken özelliğini deneyimleyebileceğimiz yer gündelik hayattır. Bu kavram öncelikle Lefebvre (1984) ve sonrasında da De Certeau (1984) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışma, görme engelli bireylerin gündelik yaşam pratiklerini, bu pratiklerin içinde barındırdığı sıradanlığı veya deneyimin sıra dışı tarafını açığa çıkarmaktadır. Lefebvre (2016) ve Certeau (2009) kent mekânlarının gündelik hayat deneyimlerine ev sahipliği yaptığını söyler. Fakat daha önce de bahsettiğimiz gibi kentsel mekân bedensel çeşitliliği ve farklılığı reddeder ve "normal" bedenler üzerinden kendini tarif eder (Imrie, 2011). Yani kentsel mekân gündelik hayat içinde kimlerin "normal" deneyim yaşayacağına kendi karar vermek ister. Lefebvre (2016) der ki, mekân politiktir, üretimin olduğu kadar farklılıkları buluşturan ve farklılıkları ayrıştıran bir mücadele alanıdır. İşte, tüm bu mücadelenin en ön saflarında da engelli bedenler yer almaktadır. Bu mücadele alanı içinde yarım kalan cümlelerini tamamlamak için ve kenti tekrar yazmak için taktikler geliştirmektedirler. Lefebvre'nin (2016) de dediği gibi kenti en iyi anlamamanın yolu da kenti bir metin olarak görmektir. Fakat bir kentin tek bir okunuş şekli mi vardır?

De Certeau (2009)'nun tanımına göre gündelik hayatın herhangi bir alanında sıradan bireyin farklı kullanım alanları yaratarak gerçekleştirdiği pratiklere taktik denir. Stratejiler ya da Certeau söyleyişle, uygulamaları önceden ön kabullerle yapılan bütün düzenlemeler içinde kent kullanıcısı, manevralara ihtiyaç duyar ve bu manevra tekniklerinin hepsi taktikleri oluşturur. De Certeau'ya (2009) göre kentin katılımcıları yani flanörler kenti okurken yürüme pratikleri geliştirirler. Flanörler kent sokaklarında yürür, bakar, düşünür ve kaybolur (Certeau, 2009). Hall'a (1981) göre kentin kodları vardır ve bu kodların içinde anlamlar saklıdır. İşte flanörler kentin anlamlarını açığa çıkarır ve Certeau bir deyimle kenti kuş bakışı değil, kentin tam içinde gündelik kullanıcı olarak deneyimler. Kentin kodlarının açığa çıkarılmasında kentin algılanması en önemli faktördür. Ve daha önce dediğimiz gibi bir kentin tek bir okuma şekli yani algılanma şekli yoktur. Bu çalışmada görme engelli bireyin kentin gizli kodlarını açığa çıkarmak için geliştirdiği taktiklere şahitlik edilir.

Bu sebeple, "normal olmayan bedenler" in kentsel alan içindeki mücadelesini Fırat'ın (2009) da bahsettiği üzere bireysel özellikler üzerinden değil, bir haklar meselesi olarak ele almamız gerekmektedir. Engelli bedenlerin en başta gelen haklarından birisi ise erişilebilirliktir. Erten ve Aktel (2020, s. 899) erişilebilirlik hakkını şöyle tarif eder, "engelli bireylerin çevrelerine uyum göstermeleri

yerine, çevrenin onların istek, ihtiyaç ve yeteneklerine göre uyarlanmasını savunmaktadır". Kısaca erişilebilirlik hakkı "hedeflere ulaşma kolaylığı" olarak açıklanır (Erten ve Aktel, 2020, s. 900). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) erişilebilirliği "bir şeye veya birine ulaşma, anlama veya yaklaşma yeteneği" olarak tanımlamıştır (WHO, 2011, s. 170). Erişilebilirlik hakkından yola çıkarak tüm kentlilerin gereksinimi olan engelsiz kent veya erişilebilir kent yaklaşımları üretilmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. Sadece engelli bedenlere özgü bir yaklaşım olmayan bu kavram, Erten ve Aktel (2020, s. 906) tarafından şöyle tanımlanmaktadır, "makul uyumlaştırma ve evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde kentsel mekanın ve hizmetlerin başta engelliler olmak üzere toplumdaki diğer dezavantajlı gruplar ve tüm vatandaşların kullanımına uygun hale getirilmesi". Odabaşı-Uslu ve Güneş (2017) toplumda yaşayan herkesin bu hakka sahip olduğunu düşünür ve bir kentin herkes için nasıl organize edilebileceği sorusuna yanıt bulmaya çalışır.

Buradan hareketle, bir kentin herkes tarafından erişilebilir olması için bazı kavramlara ihtiyacımız vardır. "Herkes için tasarım" veya "evrensel tasarım" kavramları herkes tarafından erişilebilir bir kent için gerekli kriterleri kapsamaktadır. Bu sebeple, bu bağlamda Engelli Hakları Sözleşmesi (EHS) ile erişilebilirlik temel hak olarak kabul edilmiştir ve EHS'de "evrensel tasarım" erişilebilirlik ile ilişkilendirilmiştir (Erten ve Aktel, 2020). Evrensel tasarımın temel hedefi, "tüm tasarım süreci boyunca farklı ihtiyaç ve yetenekleri göz önüne alarak, tüm bireylerin ihtiyaçlarına karşılık veren ürün, hizmet ve ortamlar oluşturmaktadır" (Erten ve Aktel, 2020, s. 902). Erişilebilirlik konusuna haklar çerçevesinden bakacak olursak aslında bunun sadece mimari tasarım problemi olarak değil toplumsal farkındalık kapsamında tartışılması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu perspektifteki bütün konular "sosyal hizmet" çerçevesinde tartışılabilir. Fırat'ın (2009) belirttiği üzere "sosyal hizmet" kavramı kapsamında değerlendirilebilecek tüm hizmetler erişilebilirlik ve evrensel tasarım yaklaşımının hedeflerindedir. "Sosyal hizmetin sağlanmasında öncelikle bilgi kaynağı insan olduğu için toplumdaki herhangi bir bireyin temel davranış, algı ve hareket özellikleri öncelikli kaynaktır" (Odabaşı-Uslu ve Güneş, 2017, s.33). Bu sebeptendir ki, görme engelli bireyler kent içindeki mücadelesini ve mekanla kurdukları etkileşimi çektikleri fotoğraflarla anlatmaya çalışmaktadır. Böylece, bu çalışmada, erişilebilirlik kavramı engelli bedeninin fotoğraf aracılığı ile kendini ifade etmesiyle tartışılmış, toplumun diğer bireyleri ile bu şekilde iletişim kurarak önyargıların azaltılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Gündelik hayat içindeki görme engelli bireyler kimi zaman kent metnini başka bir şekilde yorumlayıp kodları ve anlamları farklı şekilde değerlendirir, kimi zaman tamamen yaratıcı taktikler geliştirip gündelik hayatın görünmeyen kahramanları olurlar. Bu çalışmada, görme engelli kent katılımcıları yani flanörler kentte gezip bakınırken düşünce üretirler. Bu üretimi yani kentsel mekânla nasıl ilişki kurduklarını, bu ilişkinin belirleyicilerinin neler olduğunu anlamaya ve anlatmaya çalışırlar. Bu ilişkiyi anlatmak için de fotoğrafı araç olarak kullanırlar. Başka bir deyişle sokak fotoğrafçılığı yaparlar. Yürüyüş sırasındaki olayları içerecek bütün temsiller kare kare görme engelli tarafından belgelenir ve fotoğraf olaylara tanıklık eder.

Lewis (2015) der ki sokak fotoğraflarıyla hem görme biçimlerini gösterebilirsiniz hem de fotoğrafçı için neyin önemli olduğunu anlarsınız. Gündelik hayatın akışkanlığında geçip giden anlar, sokak fotoğraflarıyla dondurulur ve geleceğe taşınır. Orhan (2020)'in da belirttiği gibi sokak fotoğrafçısı, tesadüf, şans veya karar anının belirleyiciliğinde, gizli veya aleni bir gözlemci olarak kentin kodlarını açığa çıkarır. Belgesel fotoğrafçılığında olan anlamın önceden kurgulanması sokak fotoğrafçılığında yoktur. Anlam çekim anında ortaya çıkmaktadır (Orhan, 2020). Sokak fotoğrafçılığının metot olarak seçilme nedeni kent üretimine dahil olan görme engelli bireyin kendi üretiminin sonucu olan sokak yaşamlarını belgelemek ve yansıtmaktır. Aynı zamanda toplumsal ve mekânsal değişimin görsel kodlarını görme engelli gözünden okumaktır. Bu fotoğraflar sayesinde, bu üretim anlarını yakalayıp bunları geleceğe taşıyarak gören bireylerle köprü kurulabilmektedir. Dolayısıyla bu makale görme engelli bireylerin özgürleşebilme ve kendini ifade etme mücadelesinin makalesidir. Bu makale ile birlikte görenler, görme engellinin gündelik hayat içerisindeki taktiklerini, kent mekanındaki yolculuklarında nasıl akıllıca yön bulduklarını keşfetmeye ve fotoğraflar aracılığıyla görme engellilerin deneyimlerini anlamaya çalışır.

De Certeau (2009) için sıradan insan her yere serpilmiş, sokakta binlercesi olan kişi olarak tanımlanır. Lefebvre (2016)'ye göre sıradan insan kaçış yolları arayışına girer ve farklı yöntemler arar. Kent mekânları bu sıradan insanlar için bile mücadele alanına dönüşmüşken ve sıradan insanlar taktikler geliştirmek zorunda kalmışken, bu makaledeki görme engelli bireyler mekânsal ve toplumsal olarak dışlanmaya karşı direnmektedirler. Lefebvre (2016)'nin bahsettiği gibi yürümek kenti deneyimlemenin en basit ve etkili aracıdır. Ve yürümek gibi basit bir hareket için bile mücadele etmesi gereken görme engelli duyduğu sesleri, aldığı kokuları, hissettiği rüzgarı ve güneşi, dokunduğu zemini fotoğraflayarak belgeler ve somutlaştırır. Kuş bakışı değil, tüm beden katılımıyla yürür kent alanında.

YÖNTEM

Bu kısımda İzmir Kemeraltı Çarşısı'nın gündelik hayatının içine sızılmıştır. Mekânları yürüyerek keşfeden 7 sonradan görme engelli kent katılımcısı, kentsel mekândaki taktiksel üretimlerini ve mekanla kurdukları etkileşimi çektikleri fotoğraflarla anlatmaya çalışmışlardır. Görme engelli katılımcı fotoğrafı çevresiyle kurduğu ilişkinin bir dışavurumu olarak kullanır. Aynı zamanda, mekânın diğer boyutlarını ve kodlarını nasıl açığa çıkardığını, kentin içindeki boşlukları nasıl doldurduğunu fotoğraf aracılığı ile tarif eder. Fotoğraflarla bunu anlatabilmek için görme engelli katılımcılar, çalışma öncesinde 1 ay fotoğrafçılık eğitimi almışlardır. Yürüyüş sırasındaki olayları içerecek bütün temsiller kare kare görme engelli tarafından belgelenmiştir. Aynı zamanda, sözlü anlatımlarla yürüyüş sırasında hangi taktiksel ve yaratıcı öğelerin olduğunu ve hangi durumlarda meydana geldiğini aktarmışlardır. Bu kentsel deneyim ise araştırmacı tarafından video kaydına alınmıştır.

Yürüyüş Rotası için Seçilen Kentsel Mekân: İzmir Kemeraltı Çarşısı

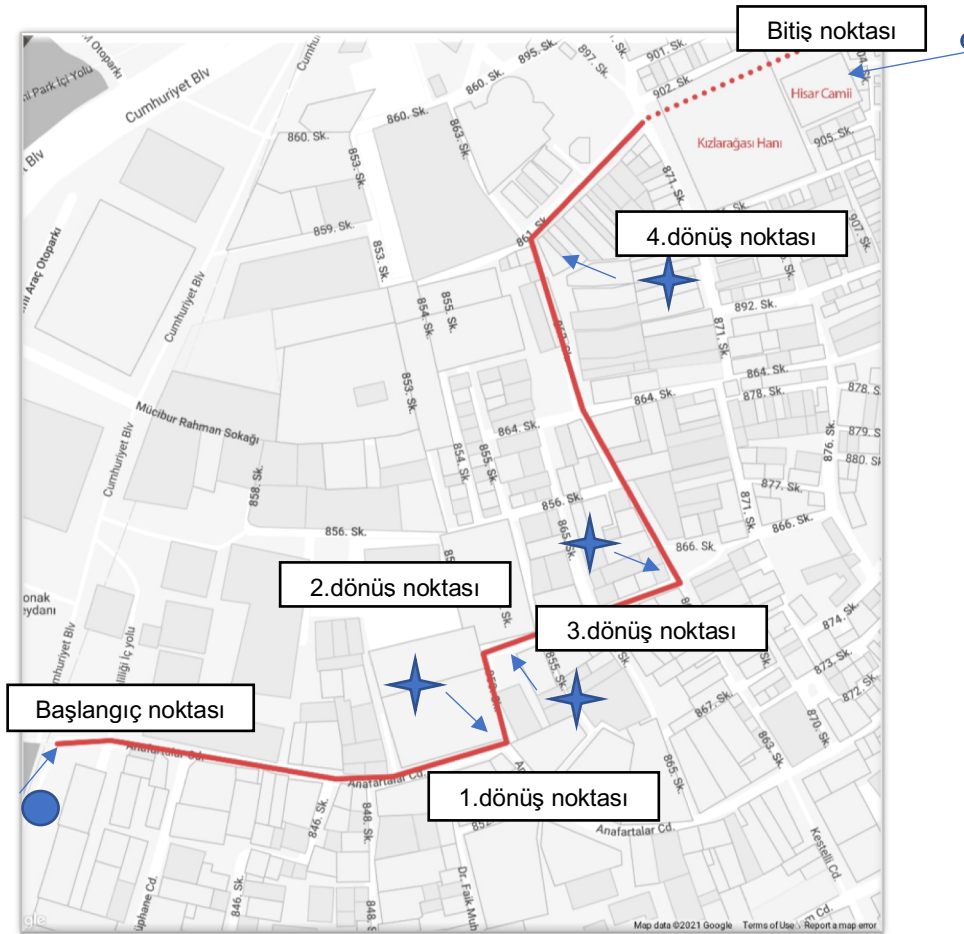
İzmir Kemeraltı Çarşısı heterojen bir kentsel dokudur. Farklı türden kullanıcılar ve bunların kendi aralarındaki ilişkiyi barındırır. "Normal" bedenler için taktik olarak tanımladığımız adapte olma

sürecinin “normal olmayan” bedenlerde kendini nasıl göstereceğini anlamak adına değerli bir kentsel dokudur. Kemeraltı, farklı uzunluklara ve yönlere sahip sokaklardan oluşan karmaşık bir kentsel dokuya sahiptir ve açıkça anlaşılır bir sokak deseninden yoksundur. Sınırlarıyla şehrin geri kalanından ayırılır ve belirli giriş noktaları ile şehrin geri kalanına bağlıdır. Kemeraltı bitişik binalarla çevrili dar sokaklarla kuşatılmışlık hissini artıran farklı bir kentsel kimliğe sahiptir (bkz Şekil 1).

Şekil 1. Kemeraltı Çarşısı kentsel dokusu

Bir bütün olarak, bölgenin bu kentsel özellikleri, yürümeyi sadece görme engelliler için değil, aynı zamanda gören insanlar için de karmaşık bir görev haline getirmektedir. Çalışma öncesinde araştırmacı Kemeraltı Çarşısı gibi karmaşık bir kentsel dokuyu ziyaret etmiş, bu doku içinde en güçlü görsel olmayan çevresel ipuçlarını belirleyip buna göre bir yürüyüş rotası çıkarmıştır. Yürüyüş rotasını belirlemedeki en önemli kriter güçlü duysal referanslar içeren dönüş noktaları barındırmasıdır (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Kemeraltı Çarşısı'nda belirlenen yürüyüş rotası

Çalışma Grubu

Tablo 1'de görüleceği üzere, yürüyüş çalışması için gönüllü olarak 7 sonradan görme engelli katılımcı (3 kadın, 4 erkek) seçildi. Yaşları 19 ile 34 arası değişen katılımcılar çalışma yapıldığında öğrenci veya çalışandır. Sonradan görme engelli olup aynı zamanda bağımsız hareket kabiliyetine sahip gönüllü katılımcı bulmanın kısıtlayıcılığı sebebiyle örneklem büyüklüğünü arttırmak mümkün olmamıştır. Katılımcılardan 3'ünün ışık ve gölge algısı hiç yoktur. Buna ek olarak, bütün katılımcıların tanıdık veya alışık olmadıkları mekânlarda bağımsız yürüme yetenekleri vardır. Katılımcıların hepsi Kemeraltı dokusuna aşina fakat araştırmacı tarafından seçilen rotaya aşina değildirler. Sonradan görme engelli katılımcıların seçilme nedeni zihinlerinde görsel bilgiye sahip olmalarıdır. Yani gökyüzünün veya ağacın neye benzediğini bilmektedirler. Bu durum çektikleri fotoğrafların içeriklerini sözel anlatımla aktarmalarında yardımcı olacaktır.

Tablo 1. Kemeraltı Çarşısı yürüyüş turuna katılan görme engelli katılımcıların bilgileri

	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Sonradan görme engelli	Işık ve gölge algısı	Bağımsız yürüme kabiliyeti	Baston kullanımı eğitimi	Çarşı'ya aşinalık	Çarşı'ya gelme sıklıkları
K.1	33	Erkek	Çalışan	EVET	YOK	VAR	VAR	EVET	Ayda 1
K.2	30	Kadın	Çalışan	EVET	ÇOK AZ	VAR	VAR	EVET	Ayda 1
K.3	25	Kadın	Öğrenci	EVET	YOK	VAR	VAR	EVET	Ayda 8
K.4	28	Erkek	Çalışan	EVET	ÇOK AZ	VAR	VAR	EVET	Ayda 12
K.5	34	Erkek	Çalışan	EVET	ÇOK AZ	VAR	VAR	EVET	Ayda 1
K.6	25	Kadın	Öğrenci	EVET	YOK	VAR	VAR	EVET	Ayda 2
K.7	19	Erkek	Öğrenci	EVET	ÇOK AZ	VAR	VAR	EVET	Ayda 12

Veri Toplama Araçları

Katılımcılar öncelikle araştırmacı tarafından hazırlanan onay formu imzaladılar. Formun içeriği çalışmanın kapsamını ve toplanan bilgilerin ne şekilde kullanılacağını anlatmaktadır. Çalışma öncesi ayrıca ön görüşme soruları sorulmuştur. Soru içerikleri demografik bilgilerden oluştuğu gibi aynı zamanda bağımsız hareket kabiliyetlerini ve çalışma alanına aşinalıklarıyla ilgili de bilgi vermektedir. Yürüyüş sırasında araştırmacı tarafından video kaydedici kullanılmıştır. Bu sayede hem görme engelli katılımcının kent deneyimi kayıt altına alınmış hem de yürüyüş sırasında kendilerinin verdiği sözel anlatımlar kaydedilmiştir. Bununla birlikte her katılımcı kendi dijital fotoğraf makinasını getirmiştir. Çalışma öncesinde seçilen katılımcılar bir ay boyunca fotoğrafçılık eğitimi aldıkları için dijital fotoğraf makinasını nasıl kullanacaklarını bilmektedirler.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada 3 aşama bulunmaktadır. Birinci aşama hazırlık aşaması olup bu aşamada katılımcılara onay formu imzalatılmış, çalışma ile ilgili genel bilgilendirme yapılmış ve ön görüşme soruları sorulmuştur. İkinci aşamada, araştırmacı tarafından seçilen rota, başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar katılımcılarla tek tek yürünmüş ve tanıtılmıştır. Her katılımcıyla ayrı ayrı yürüyen araştırmacı bu aşamada, her katılımcıya aynı cümlelerle rotayı tanıtmaya dikkat etmiştir. Bu aşamada herhangi bir video kaydı yapılmamıştır ve katılımcı fotoğraf çekmemiştir. Sonrasında başlangıç noktasına geri dönmüş ve katılımcıdan rotayı tamamlaması istenmiş, bu sırada hem kendine yardımcı olan çevresel referansları anlatması ve bu referansların fotoğraflarını çekmeleri beklenmiştir. Bu aşamada araştırmacı katılımcıların deneyimini video kaydına alırken hiçbir sözel yardımda bulunmamıştır. Katılımcılar yürüyüş sırasında kent üretiminde ve kentin kodlarını açığa çıkaran anlamların fotoğraflarını çekip sözel olarak anlatımlarını yapmışlardır. Kentte çıkılan yürüyüşte, elde belirli rotalar bulursa da, bir süre sonra yürüyüşçü için içine kişisel tercihlerini katarak, kişisel yolunu yaratarak kenti anlamaya, keşfetmeye çalışmıştır.

Verilerin Analizi

Fotoğraf çekmeye yönelik görsel olmayan çevresel ipuçları işitsel, dokunsal ve koku alma içeriklere sahiptir. Bu nedenle, yapılı çevrede işitme, dokunma ve koku alma duyusu dikkate alınarak fotoğrafların içeriğine odaklanılmasına karar verilmiştir. Bu yürüyüş çalışmasında fotoğraf makinesi, işitsel, dokunsal ve koku alma görseelliğini ortaya çıkarmak ve aynı zamanda görenle iletişim kurmak için bir araç olarak kullanılır. Görme engellilerin çektiği fotoğraflar ile görsel olmayan mekânsal nitelikler görsel olarak ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Kaszynski (2016) da bağlam önemli olduğu için bu yaklaşımı desteklemiştir ve bir görüntünün anlamı sadece görüntünün kendisi değil, onu alan katılımcıların dili de incelenerek ortaya çıkarılabilir demiştir. Her fotoğraf turundan sonra, tüm resimler bir bilgisayara yüklenmiş ve basılmıştır. Daha sonra, katılımcının bu fotoğrafı çekerken ne hissettiğini anlamak için her bir resim video kayıtları ile eşleştirilmiştir. Daha sonra, araştırmacının resimde gördükleri ile görme engelli katılımcının fotoğrafı çekerken düşündükleri örtüşüyor mu ona bakılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2'deki verilerde görüleceği üzere fotoğrafların sınıflandırılması işitsel, dokunsal ve koku alma tetikleyicilerine göre yapılmıştır. Toplamda yetmiş (70) adet fotoğraf çekilmiş, bunların 26'sı işitsel (bkz.Ek-1), 24'ü dokunsal (bkz. Ek-2), 20'si koku görseelliğini vurgulamaktadır (bkz. Ek-3). 26 işitsel görseelliğin vurgulandığı fotoğrafların 5'i birinci katılımcı (K.1), 2'si ikinci katılımcı (K.2), 3'ü üçüncü katılımcı (K.3), 5'i dördüncü katılımcı (K.4), 4'ü beşinci katılımcı (K.5), 4'ü altıncı katılımcı (K.6) ve 3'ü yedinci katılımcı (K.7) tarafından çekilmiştir. 24 dokunsal görseelliğin vurgulandığı fotoğrafların 4'ü K.1, 3'ü K.2, 3'ü K.3, 5'i K.4, 3'ü K.5, 3'ü K.6 ve 3'ü K.7 tarafından çekilmiştir. 20 koku görseelliğine ait fotoğrafların 2'si K.1, 4'ü K.2, 4'ü K.3, 7'si K.4, 2'si K.5 ve 1'i K.7 tarafından çekilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların çektiği fotoğrafların çevresel ipuçlarına göre dağılımı

FOTOĞRAF SAYISI			
KATILIMCILAR	İşitsel Görseellik	Dokunsal Görseellik	Koku Görseelliği
K.1	5	4	2
K.2	2	3	4
K.3	3	3	4
K.4	5	5	7
K.5	4	3	2
K.6	4	3	0
K.7	3	3	1
TOPLAM	26	24	20

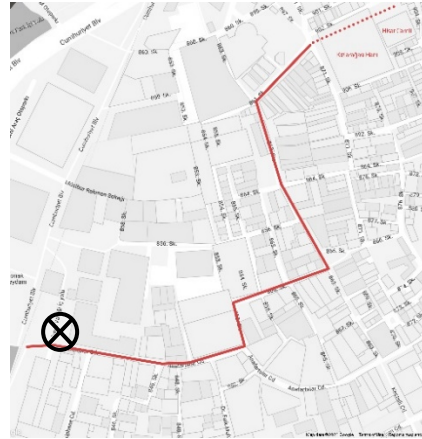
Bu çalışma ile birlikte bir genelleme değil, tam tersine kişisel farklılıklar ortaya konmuştur. Ve görülmektedir ki dördüncü katılımcı (K.4) duyuşsal kent deneyiminin en üst seviyede parçası olur ve kenti tüm bedeniyle algılamak, altıncı katılımcı (K.6) kokuya dair herhangi bir çevresel ilişki kurmadan yürüyüşünü tamamlamıştır. Daha önce de bahsettiğimiz üzere, beden, yaşanan deneyimin bir parçasıdır ve her katılımcının bu deneyimi nasıl yaşadığına Ek 1,2 ve 3'te görülecek olan fotoğraflar aracılığı ile tanıklık edilmektedir.

İŞİTSEL GÖRSELLİK

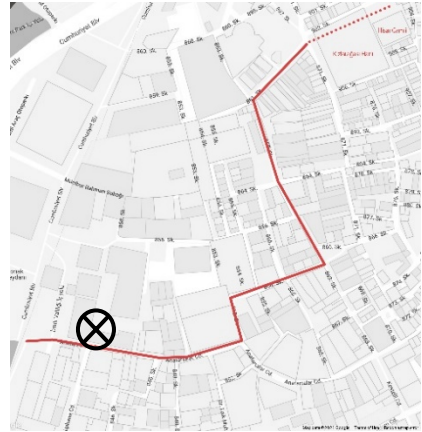
Kan-Kilic ve Dogan (2017) çalışmasında da bahsettiği gibi Kemeraltı'nda yol bulma sırasında en çok kullanılan çevresel duyu girdisi ses (% 51) idi. Bunun olası en büyük sebebi seçilen kentsel dokudur. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Kemeraltı çarşısı içinde çok fazla çevresel uyarı bulunduran ama işitsel tetikleyicileri en çok içeren bir kentsel dokudur. Peki, görme engelli katılımcıların bu kentsel alanda bu tetikleyiciyi nasıl gördüğünü ve ne hissettiğine bazı örnekler üzerinden bakalım (bkz. Tablo 3). İşitsel görselliğe ait bütün fotoğrafları Ek-1'de bulabilirsiniz.

Tablo 3. İşitsel görselliğe ait fotoğraflar ve sözel anlatım örnekleri

KATILIMCI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.1	 <p>“Bu geniş boşlukta tam karşımda toplanma alanı var, bu bir banka olabilir, oturma yerleri olabilir, burası benim için belirleyici, çünkü bu toplanma alanı ya da bina hep burada, yürüyüp giden insanlar gibi geçici değil”</p>	

K.4

“Sağ tarafımda çok büyük bir açıklık var, Sağ ve solumda beni çevreleyen duvarlar sağ tarafımda birden kesildi, aldığım yankı değişti, ses çarpıp dönmüyor bana artık”

K.6

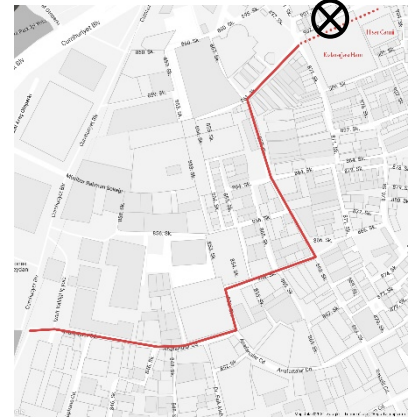
“Sağ tarafımda bir ATM var, para çekerken gelen tuş sesleri geliyor birden fazla”

DOKUNSAL GÖRSELLİK

Kan-Kilic ve Dogan (2017) yaptıkları çalışmada Kemeraltı Çarşısı'nda görme engelliler tarafından kullanılan duysal verilerin %43'ünün dokunsal veriler olduğunu ortaya koymaktadırlar. Ayrıca dokunsal çevresel ipuçlarının içinde tene çarpan/değen hava akımı ve güneş ısı, ayakla, elle veya bastonla izlenen zemin ve duvar dokusunu dahil etmişlerdir. Bu çalışmada da fotoğrafları çeken görme engellilerin verdikleri sözel anlatımlarda buna dikkat edilerek bir sınıflandırma yapılmıştır (bkz. Tablo 4). Tablo 4'te katılımcıların çektiği bazı dokunsal görsellik örneklerini bulabilirsiniz. Dokunsal görselliğe ait çekilmiş bütün fotoğrafları Ek-2'de görebilirsiniz.

Tablo 4. Dokunsal görselliğe ait fotoğraflar ve sözel anlatım örnekleri

KATILIMCI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.2		
	<p>“Sağ tarafımda açıklık oluştu, güneş ısı gelmeye başladı”</p>	
K.4		
	<p>“Mazgalı takip etmeye devam ediyorum, yol bittiğinde o da biter”</p>	

K.5

“Kızlar Ağı Han’ına girdik, üzerimiz, sağımız ve solumuz kapalı artık, üzerimizdeki basınç arttı”

KOKU GÖRSELLİĞİ

Kan-Kilic ve Dogan (2017), Kemeraltı Çarşısı’nda görme engellilerin yön bulmalarına dair yaptıkları çalışmada görme engellilerin %7 kokuya dair referans içeren çevresel ipuçlarını kullandıklarını belirtse de, bu grupta bulunan bir katılımcının kokuya karşı çok hassas olması ve kokuya dair hiçbir referansı kaçırmaması buna dair görsellerin de en az işitsel ve dokunsal kadar yoğun olmasına sebep oldu. Bununla birlikte, çalışmaya katılan bir katılımcının kokuya dair hiç bir referans belirtmemesi de kenti algılayan bedenlerin deneyimlerinin birbirinden ne kadar farklı olduğunu da ortaya koymaktadır. Koku görseelliğine ait bazı örnekleri aşağıda bulabilirsiniz (bkz. Tablo 5). Koku görseelliğine ait bütün fotoğraflar Ek-3’te yer almaktadır.

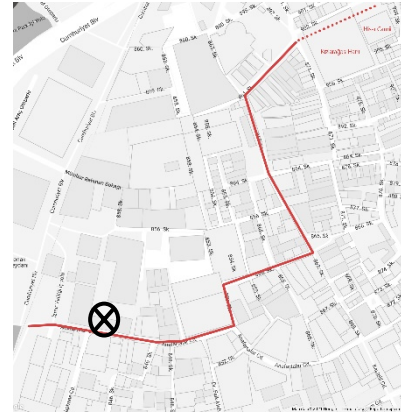
Tablo 5. Koku görselliğine ait fotoğraflar ve sözel anlatım örnekleri

KATILIMCI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.1		
	<p>“Kahve kokusu rüzgar estiği için daha gerideyken bile geliyordu, ama rüzgara ve kokuya çok güvenemiyorum ben”</p>	
K.2		
	<p>“Burada mısır satılıyor, ama bunu kendime belirleyici olarak alamam tabii döndüğümde burada olmayacak mesela”</p>	

K.4

“Gevrek kokusu geliyor, burası benim için çevresel bir referans, hep burada, kapanana kadar bana yol gösterici olabilir”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada fark edilen en önemli bulgu mekânsal algının sadece görme duyusuna bağlı olmadığıdır. Görüldüğü üzere, görme engelli bireyler çevreleriyle ilişki kurmak için tüm duyularını kullanmaktadırlar. Aslında Pallasmaa'nın (2005) da vurguladığı gibi mekânsal farkındalığa sahip bir kişi için göz, mekânsal deneyimler yaratan tek organ değildir. Millar'ın (2008) da eklediği üzere, görme engelli bireylerin dünyalarında duyuların her biri büyük bir öneme sahiptir ve uzmanlaşmıştır, ancak aynı zamanda birbirini tamamlar ve örtüşür.

Görme engellilerin çektiği fotoğraflar işitsel, dokunsal ve koku görselliği olarak sınıflandırılmıştır ve görülmüştür ki bir görme engelli için en önemli çevresel referans kuşatılmışlık hissidir. Bu da kent fonunu oluşturan duvarlar ve duvarlar arasında kalan boşluklarla mümkündür. Bu kentin dolu ve boş yapısı bir görme engelli için yankının oluşmasına ve oluşan hava akımı değişimini hissetmeye yardımcı olur. Binalar tarafından oluşan fiziksel sınırlar görme engelli bireylerin kent içinde daha güvende yürümelerini sağlamaktadır. Boşluk içinde kendilerini korunaksız ve yetersiz hissetmektedirler. Kenti oluşturan sınırlar görme engellinin çevresel ipuçlarını toplamaları için onlara destek olmaktadır. Görüldüğü üzere, görme engelli bireylerin mekânı algılamada kullandıkları en önemli çevresel veri işitsel referanslardır. Fakat bu işitsel referansların sabit şeyler olması çok önemlidir. Yani o mekâna bağlı ve ait olması, geçici olmaması gerekmektedir. Bu sebeple, bina duvarları, yankı değişimini oluşturan bina arası boşluklar en önemli verilerdir.

Sonrasında, bir görme engellinin kent sokaklarında yürümesi için en önemli olan şey dokunsal çevresel verilerdir. Bunu bazen zemindeki mazgal, bazen zemindeki eğim, zeminin taş dokusundaki değişim oluşturmaktadır, bazen binaların arasında oluşan ve tene çarpan hava akımı veya birden boşluklardan geçip yüze değen güneş ısını içermektedir. Bahsettiğimiz üzere mekâna bağlı ve değişmez olan veriler yürüme eylemini bir görme engelli için kolaylaştırır. Fotoğraflarda da görüleceği üzere, zemindeki mazgal yol boyunca eşlik eder, kente ait duvarların arasındaki boşluklar havayı ve güneşi hissetmesini sağlar ve yol boyunca yardımcı olur. Koku ise geçicidir ve

güvenilmezdir, rüzgarla birlikte gelir ve gider. Eğer sabit bir işletmeden gelen koku ise yani bir dönerci veya kahveci ise referans olarak kullanılabilir fakat bir işportacı mısır satıyor ise, bir çiçekçi yanlarından gelip geçiyor ise buna güvenemezler. Bu sebeple fotoğraflardan da anlaşılacağı üzere köşedeki kahveci en güvenilir koku referansıdır, ya da rota üzerindeki dönerci dükkanı. Onun haricinde yol ortasına park etmiş bir mısırcı, referans olmaktan çok bir tehlikedir. Yani, görme engelli bireyler ve görenlerin referans noktası (landmark) seçimleri farklılık gösterir. Uzun yıllar aynı köşede bulunan bir kahveci, tüm insanlar için güçlü bir referans noktası ve şehrin ana simgesi haline gelebilir. Görenler için görsel bir dönüm noktası ve görme engelli bireyler için koku verici bir dönüm noktası olabilir. Aynı yerde bulunan ve uzun yıllar korunan mekânlar, kentlerin kimliğini ve kültürünü de taşır. Bu tür yerler var olduğu sürece, yol bulmayı kolaylaştırmak için yeni bir tasarım yaratmamıza gerek yok. Bu referans noktaları, görme engelli insanların kentsel bir ortamda kendilerini yönlendirmelerine ve tüm insanlar için aşinalık sağlamalarına yardımcı olabilir.

Beden mekânı keşfederek etkileşime girerken, benzer bir şekilde mekân da bedenler üzerinde etkide bulunur. Över'in dediği üzere "normal" ve "normal olmayan" bedenler aynı mekânda farklı yaşamlar üretir. Kentsel mekânın tasarımı ve örgütlenişi "normal" bedenlerin içinde yer alacağı, hareket edebileceği ve varabileceği şekildedir demiştik. Ayrıca, Lefebvre (2016) kent için gündelik hayatın mekâna ve topluma yansımalarıdır demişti. Görme engelli birey tarafından çekilen aşağıdaki fotoğraflara (bkz. Şekil 3) daha dikkatli bakarsak bir görme engellinin mekândan ve toplumdan nasıl ayrıştırıldığını somut haliyle görürüz. Görenlerin gözlerinden ve fotoğrafın içeriğinden şu soruyu anlayabiliyoruz: "Bir kör nasıl fotoğraf çekebilir?" Belki de burada sorulması gereken en doğru soru: "Bir görme engelli neden fotoğraf çekmek ister?"

Şekil 3. Dikkatle görme engellinin fotoğraf çekme eylemine odaklanan kentliler

Bir görme engelli fotoğraf çeker, çünkü mücadelesinin ve aktif direnişini somutlaştırmak ve göstermek ister. Aslında kenti deneyimleyen bedenlerin ayırım yapılmadan aynı mücadele içinde olduğunu ve kentin bütünleştirici yönünü gözler önüne sermek ister. Bedenlerin ayırım yapılmadan aynı mekânı nasıl ürettiklerini ve bu mekânın kimlikleri nasıl ürettiğini konuşmak ister. Görenle iletişim kurmak ister ve bu iletişimi görenlerin bildiği şekilde yani görsel içerikle cümlelerini kurmak

ister. Kent içindeki yarım kalmışlığını fotoğrafla tamamlamak ister. Kenti okumamanın tek bir yöntemi olmadığını ve kenti görme biçimleri olduğunu anlatmak ister. Kentin kodlarının açığa çıkarılmasında kentin algılanması en önemli faktördür demiştik, işte tam da bu şekilde bir görme engelli birey de çektiği fotoğraflar aracılığı ile deneyimini paylaşmak ve kendisi için neyin önemli olduğunu söylemek ister. Bunu yaparken de kentin tam içinde, sokaklardadır. Mekânın diğer boyutlarını ve çoğunlukla gören bedenlerin yakalayamadığı boyutları belgeleyerek göstermeye çalışır.

Kent tasarımcılarının ve mimarların, her şeyi kapsayan bir tasarım için mekânı çok boyutlu ve çok duysal olarak düşünmesi gerekir. Ayrıca bunları bir ortamın estetiğinin kriterleri olarak düşünmelidirler. Bu çalışmanın, tasarımcıların kentsel bir alandaki görme engelli insanların ve diğer tüm insanların ihtiyaçları hakkında farkındalık yaratmasına katkıda bulunacağını umulmaktadır.

Bu konu, evrensel tasarım çerçevesinde değerlendirilecek olursa herkesin kentin tüm mekanlarına eşit düzeyde erişebilmesi için mekânsal düzenlemeler yapılmalıdır. Engelsiz veya erişilebilir kent kavramına sadece mimari tasarım yönüyle değil, toplumsal farkındalık ve duyarlılık yaratmak amacıyla yaklaşılmalı ve yerel politikalar ile birlikte çalışılmalıdır. Bu çalışmadaki katılımcılar göz önüne alınırsa, özellikle görme engelliler için bireyin bağımsız hareketini destekleyecek ve kentsel mekanda hareketliliğine imkan verecek teknolojik ve kentsel mekan çözümleri sunulmalıdır. Örneğin yerel yönetimlerle birlikte görme engelliler için kent içinde uygulanan sarı çizgilerin her mekanda (kamusal alan/yarı kamusal alan/iç mekanlar) sürekliliğine dikkat edilmeli ve görme engelinin hareketliliğine imkan verecek şekilde değerlendirilmesi yapılmalıdır. Kent mobilyalarından başlayarak kent içindeki dokunsal öğelerin hepsi için standart geliştirilmelidir. Tüm kentte yaş, cinsiyet ve yeti farklılıkları önemsenmeksizin tasarım standartları oluşturulmalıdır. Bu sebeple, bir kentin tüm kentliler için uygun hale getirilmesi sadece bir tasarım problemi değil yerel yönetimlerin ve tüm toplum bireylerinin sorumluluğu olan bir farkındalık meselesidir. Bu anlamda, toplum farkındalığının yaratılması en önemli kriterdir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışma daha önce yayınlanmamıştır ve yayınlanmak üzere hâlihazırda başka bir yayın organına gönderilmemiştir. Çalışmaya dair veriler 2018 Nisan ayı içinde, benzer hava koşulları ve sıcaklıkları göz önünde bulundurularak hafta içleri aynı saatte katılımcılarla bireysel olarak buluşarak toplanmıştır. Çalışmaya dair toplanan veriler 2020 yılı öncesine ait olduğu için etik kurul kararı yoktur. Bununla birlikte, çalışmaya katılan görme engelli katılımcılara çalışmaya gönüllü katıldıklarına dair onay formu imzalatılmıştır. Onay formunun okunması ve imzalatılması sürecinde görme engelli katılımcıdan kendisinin güvendiği bir kişiyi çalışma öncesinde yanında getirmesi istenmiş ve bu kişinin onay formunu katılımcıya okurken şahitlik etmesi beklenmiştir.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- De Certeau, M. (1984). *The Practice of Everyday Life*, University of California, Berkeley.
- De Certau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi I; Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*, (L. Arslan Özcan, Çev.), Ankara: Dost Yayınları.
- Erten, Ş. ve Aktel, M. (2020). Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı: Engelsiz Kent Yaklaşımı Çerçevesinde bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11 (28), 898-912.
- Fırat, S. (2009). Engelsiz bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 57-68.
- Hall, S. (1981). Notes on Deconstructing the Popular, R. Samuel der. *People's History and Socialist Theory*, Routledge, Kegan & Paul, Londra, 277-240.
- Imrie, R. (2011). *From universal to inclusive design in the built environment*, London: Sage Publication.
- Işık, O. (1994). Globelleşme Süreci ve Kentin/Kentliliğin Değişen Anlamları. *Birikim*, (68-69), 98-105.
- Kaszynski, E. (2016). "Look, a picture!": Visuality, race and what we do not see. *Quarterly Journal of Speech*, 102 (1), 62-78.
- Kan-Kilic, D. ve Dogan, F. (2017). Way-finding Strategies of Blind Persons in Urban Scale. *PsyCh Journal*, (6), 303-315.
- Kan-Kilic, D., Dogan, F. ve Duarte, E. (2020). Nonvisual Aspects of Spatial Knowledge: Wayfinding Behavior of Blind Persons in Lisbon. *PsyCh Journal*, (9), 769-790.
- Lefebvre, H. (1984). *The production of space*, D. N. Smith, Oxford: Blackwell.
- Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, (I. Gürbüz, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Mekanın Üretimi*, (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lewis, G. (2015). *Street Photography: The Art of Capturing the Candid Moment*. California: Rocky Nook.
- Millar, S. (2008). *Space and sense*. New York, NY: Psychology Press.
- Odabaş-Uslu, A. ve Güneş, M. (2017). Engelsiz Kentler-"Herkes için Erişilebilir Kentler". *International Journal of Landscape Architecture Research*, (2), 30-36.
- Orhan, S. (2020). Toplumsal değişimin görsel estetik belgeseli olarak sokak fotoğrafçılığı. *Sanat Dergisi*, (35), 49-64.
- Pallasmaa, J. (2005). *The eyes of the skin: Architecture and the senses*. England: John Wiley & Sons Ltd.
- Şiriner-Önver, M. (2014). Yeti yitimli bireyleri sakatlayan kentsel mekanlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25 (2), 37-60.
- Synder, A. B. (2011). Kent Mekanı, Sokak Mekanı ve Eşik Mekanlar: Beyoğlu'nun Kentsel İç Mekanlarından Geçerken. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*, Dosya 27, 54-63.
- WHO. (2011). *World Report on Disability*. Geneva: WHO Publications.

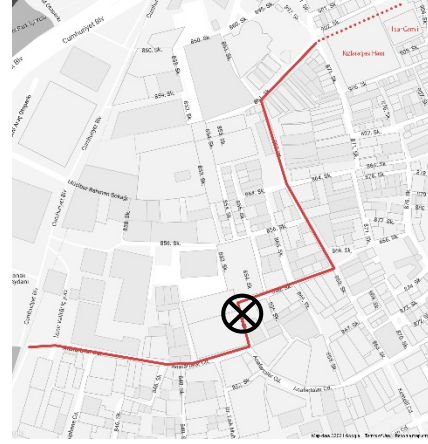
EK-1
İŞİTSEL GÖRSELLİK FOTOĞRAFLARI VE SÖZEL ANLATIMLARI

KATILIM CI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.1	 <p>"Bu geniş boşlukta tam karşımda toplanma alanı var, bu bir banka olabilir, oturma yerleri olabilir, burası benim için belirleyici, çünkü bu toplanma alanı ya da bina hep burada, yürüyüp giden insanlar gibi geçici değil"</p>	
K.1	 <p>"ama arkamdaki boşluk benim sınırlayıcı olmaz, çünkü oradaki satış yapan kişi birazdan oradan gidecek, ya da yürüyen insanlar oradan ayrılacak"</p>	
K.1	 <p>"İnsan kalabalığına rağmen, sol tarafımdaki sokak boşluğunu anlayabiliyorum"</p>	

K.1

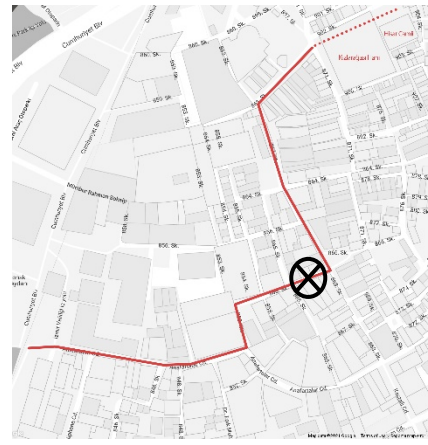
"Önümde bana doğru gelen bir araç mı var? yürüyüş yolunda mı? O gelmeye devam ettikçe ben onun resmini çekmeye devam edicem"

K.1

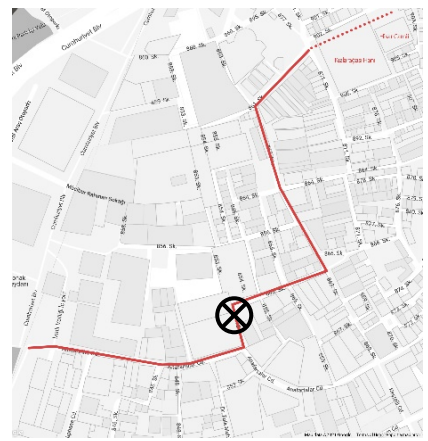
"Burada bir yol keşişim noktası var, birbirine karışan araç sesleri bana önceliğimin olmadığını söylüyor"

K.2

"Beni sınırlandıran bir şey var sağ tarafımda, bastonumun yankısı farklılaştı, ama duvar gibi değil, boşluklu"

K.2

“Bir avludayız şimdi, üzerimiz kapalı, insan seslerinin yankıları daha yoğun, sesler etrafa çarparak bana geliyor”

K.3

“Meydandayız, çok farklı karışık sesler var, hiçbirini benim için yönlendirici değil ve hatta beni ürkütüyor”

K.3

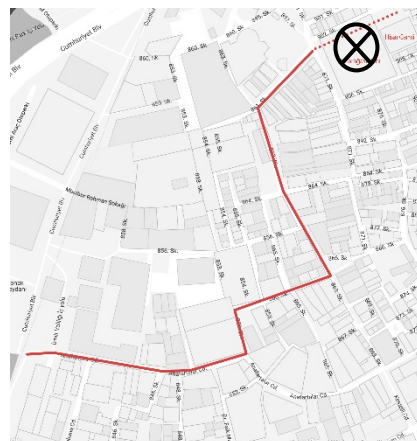
“Avludayım, satıcıların sesleri birbirine karışıyor, çünkü kapalı bir yerdeyim”

K.3

“Caminin avlusuna ulaştım, sol tarafımda boşluk var, su sesleri geliyor, demek ki abdest alınan yer burası”

K.4

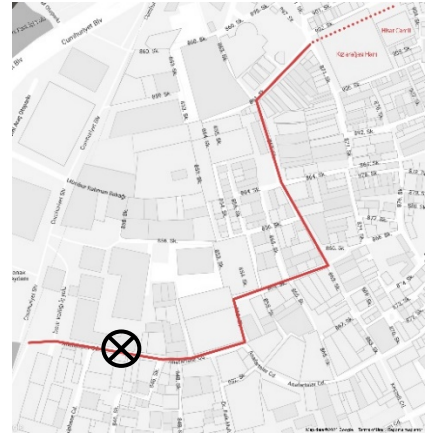
“Sağ tarafımda çok büyük bir açıklık var, Sağ ve solumda beni çevreleyen duvarlar sağ tarafımda birden kesildi, aldığım yankı değişti, ses çarpıp dönmüyor bana artık”

K.4

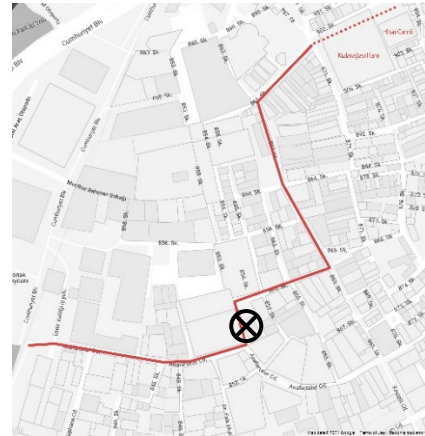
“Burası boşluğun tam karşısındaki bina, ne binası olduğunu bilmiyorum ama oldukça yüksek, benim için çok önemli bir sınırlayıcı, güvende hissettiriyor”

K.4

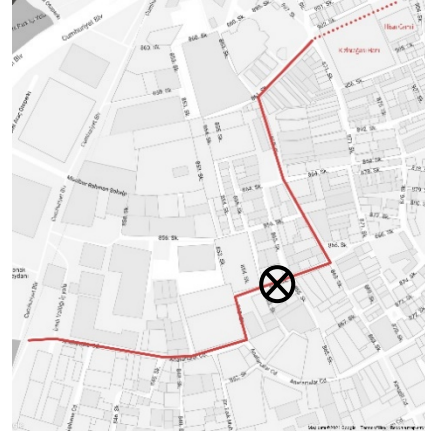
“Sağ tarafımda yoğun bir doluluk var ama duvar gibi değil, sesin yankısı duvara çarpmış gibi değil de başka birşey”

K.4

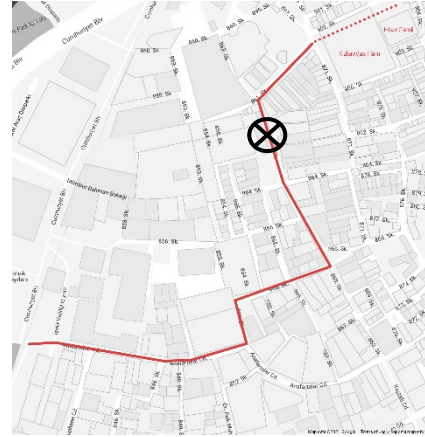
"Sol tarafımda bir açıklık oluştu, Yine baston yankısı değişti, ses çarpmıyor artık bir yere"

K.4

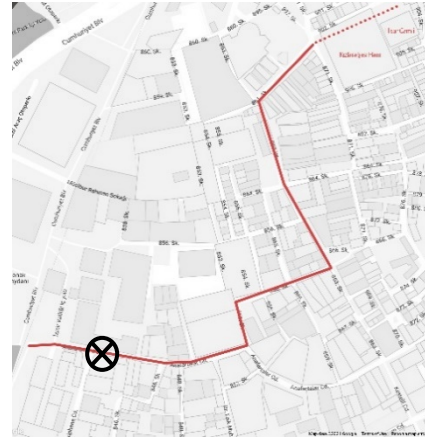
"Tabak çatal sesleri geliyor sağ tarafımdan, sanırım bir yeme-içme yerinin yanından geçiyorum"

K.5

"Önümdeki insanların sesleri beni yol üzerinde yönlendiriyor zaten, onlardan çok uzaklaşmadan yürürsem işime yarar"

K.5

"Bu önümdeki yol boyunca düz yürüyeceğim, taşıt sesleri geliyor, ama herhalde beni fark ederler"

K.5

"İç bahçeye geldim, uğultu arttı birden"

K.5

"Cami sağ tarafımda, insan sesleri ve yoğunluğu arttı"

K.6

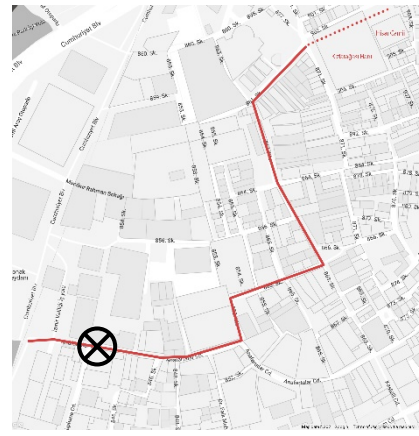
"Boşluk içinde karşıdaki bina gibi yüksek duvarlar beni rahatlatıyor"

K.6

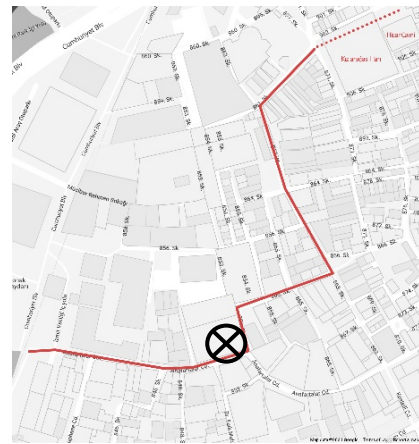
"Sağ tarafımda bir ATM var, para çekerken gelen tuş sesleri geliyor birden fazla"

K.6

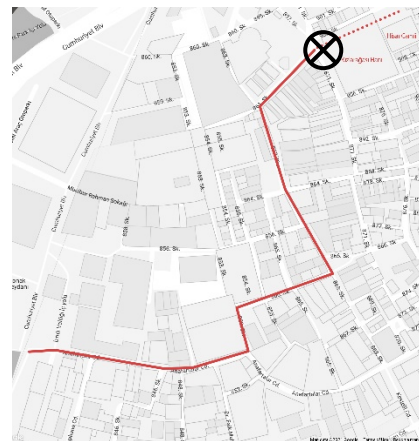
"İçeri doğru bir girinti var, sesler değişti"

K.6

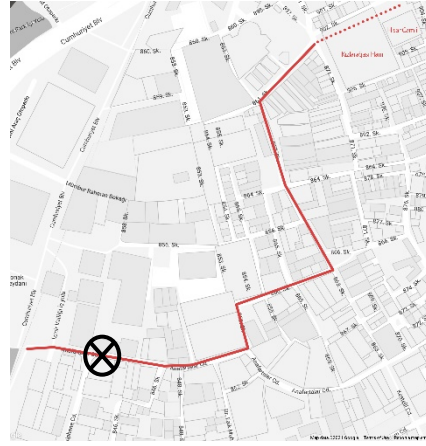
"Sağa ve sola doğru giden bir yol var önümüzde, tam karşımda yüksek bir duvar"

K.7

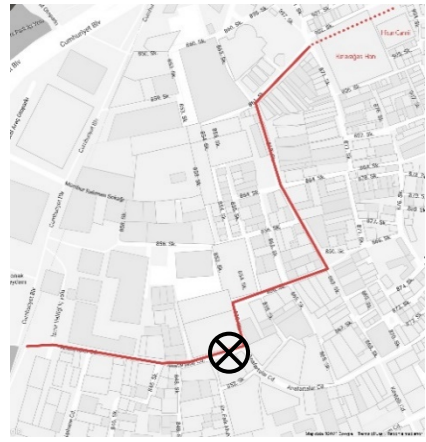
"Sol tarafımda çok yüksek bir bina duvarı var, bu benim için çok faydalı, yankı sayesinde bu duvarı takip edip düz gidebilirim"

K.7

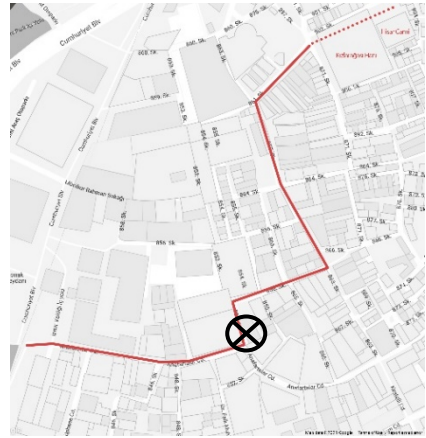
"Sol tarafımdan gelen yankı değişti, derinleşti galiba burası"

K.7

"Bu sokak daha dar, üstümüz de kapanmaya başladı, bu yüzden yankı değişti"

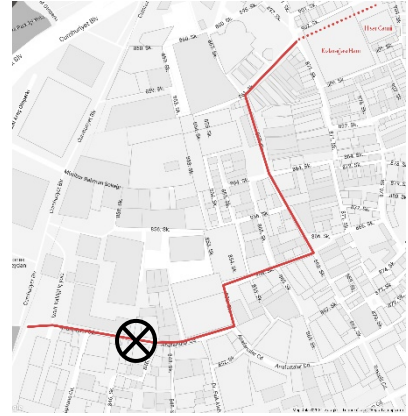
EK-2
DOKUNSA GÖRSELLİK FOTOĞRAFLARI VE SÖZEL ANLATIMLAR

KATILIMCI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.1	 <p>“Hava akımı değişti, önümden ve sırtımdan gelen rüzgar şimdi sağ tarafımdan gelmeye başladı”</p>	
K.1	 <p>“Burada da hava akımı değişti, sokak var sanırım”</p>	
K.1	 <p>“Mazgalı takibe devam ediyorum”</p>	
K.1	 <p>“Mazgal bana yol boyunca en güvenilir referans, çünkü hava akımı, güneş yönü, koku her şey gelip geçici, ama zemine bağlı şeyler hep orada, zeminin eğimi veya zeminin dokusu benim için en önemli referans”</p>	

K.2

“Sağ tarafında açıklık oluştu, güneş ısı gelmeye başladı”

K.2

“Yolumun üzerinde büyük bir engel var, basınç hissediyorum”

K.2

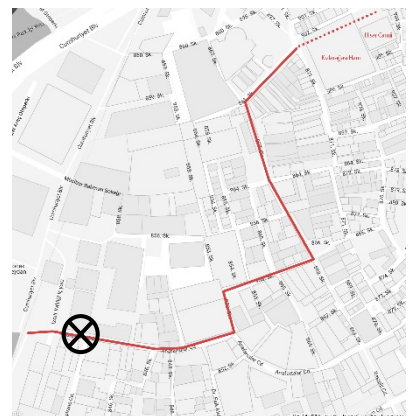
“Sağımda oluşan hava akımı caminin avlusu, içeri girip dışarıya doğru bakmak istiyorum”

K.3

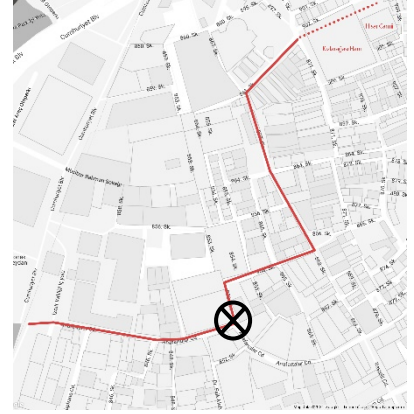
“Taş yapısı sağa doğru ilerlemeye devam ediyor, demek ki oraya doğru bir sokak var”

K.3

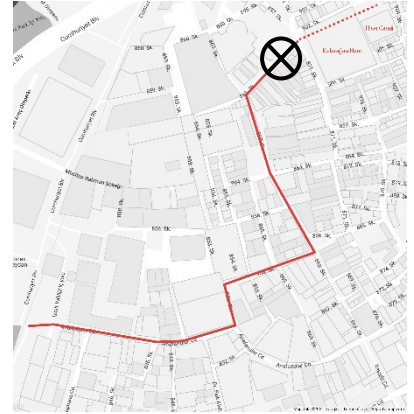
“Sağ tarafımda bir sokak var ama ben sol taraftan devam edicem. Rüzgar hem sağdan hem soldan esmeye başladı!”

K.3

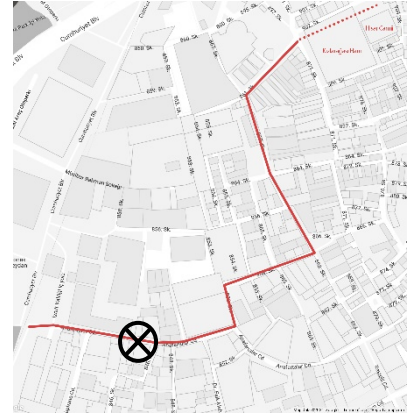
“Mazgal da sağ tarafa doğru gidiyor, hem de hava akımı değişti, geniş bir boşluk olduğunu anladım”

K.4

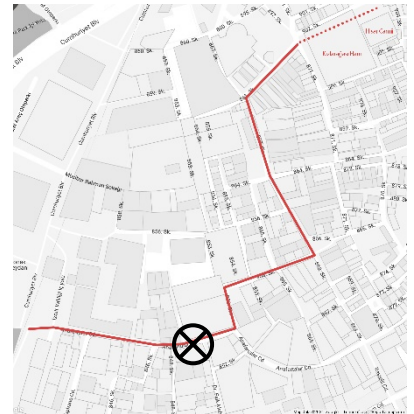
“Zemin dokusu farklılaştı”

K.4

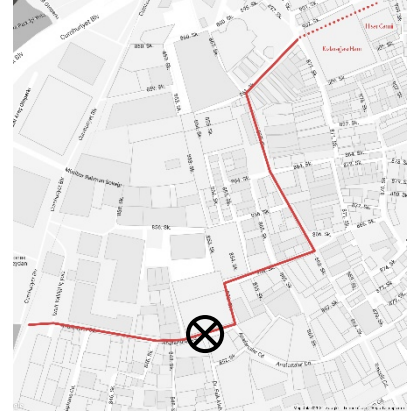
“Sağ tarafta boşluk var, güneş yanağıma çarpıyor”

K.4

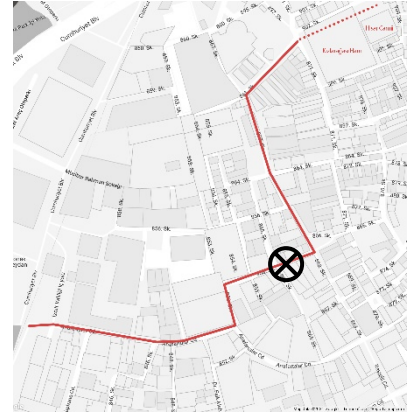
“Sağ tarafımdaki duvar bitti, boşluk var şimdi”

K.4

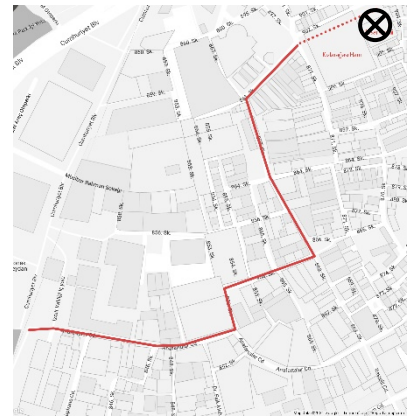
“Mazgali takip etmeye devam ediyorum, yol bittiğinde o da biter”

K.4

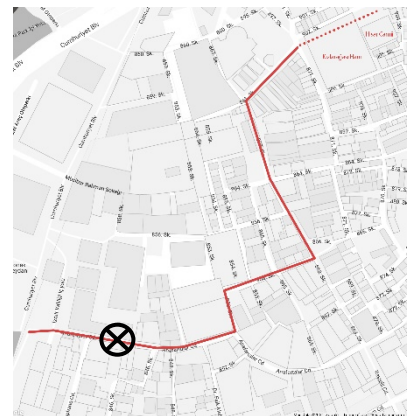
“Sağ tarafımda derin bir boşluk var, camiye ulaştık sanırım, serin serin bir hava esiyor”

K.5

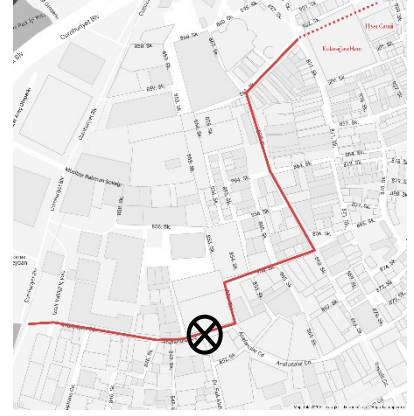
“Mazgallar en güvenilir çevresel ipucudur, yol boyu bize eşlik eder”

K.5

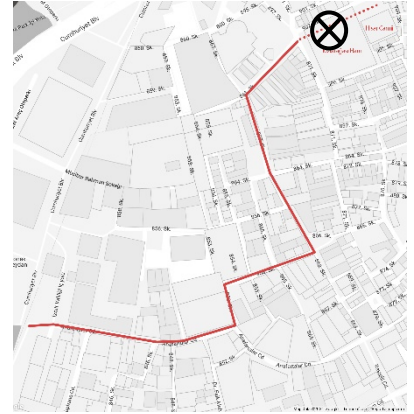
“Güneş tam karşıdan yüzüme vuruyor, düz devam ediyorum”

K.5

“Kızlar Ağası Han'ına girdik, üzerimiz, sağımız ve solumuz kapalı artık, üzerimizdeki basınç arttı”

K.6

“Buradaki dükkanın ısısı çok fazla, kuyumcu galiba, onlar sürekli ışıkla aydınlatıyorlar vitrinlerini biliyorum”

K.6

“Sağa doğru yol ayrımı var, esinti geldi”

K.6

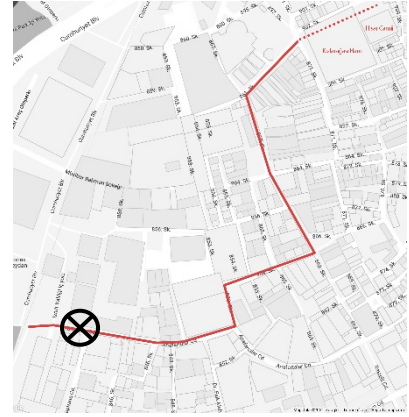
“Burası Cami avlusu, esinti değişince baktım bir yükselti var, o avlunun kaldırımını, onu geçince avluya ulaşıyorsunuz”

K.7

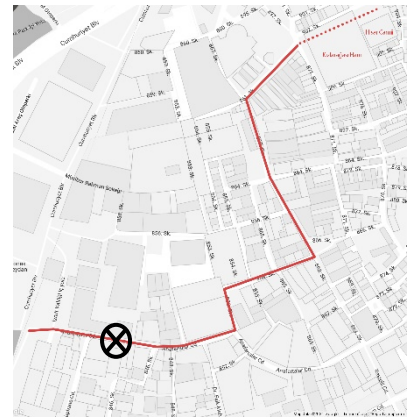
“Binalar benim için çok önemli, en çok kullandığım çevresel referans binaların duvarları, bize körler okulunda hep duvarlara dokunarak yürümeyi öğrettiler, o yüzden duvarlar bana ve binalar bana güven veriyor”

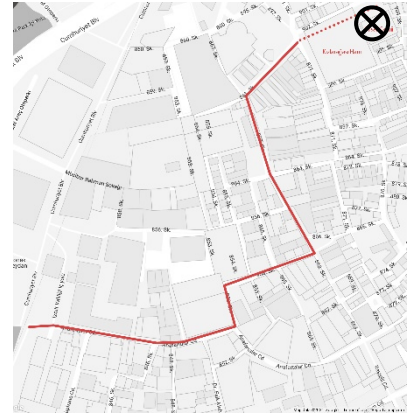
K.7

“Sağ tarafımda bir sokak geçtim, dönüp çekmek istiyordum o sokağı. Çünkü hava akımı geldi”

K.7

“Caminin avlusuna ulaştık, zemini farklı, üzerimizde yarı açık bir örtü var”

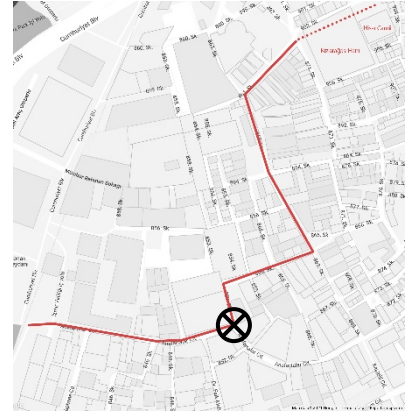
EK-3
KOKU GÖRSELLİĞİ FOTOĞRAFLARI VE SÖZEL ANLATIMLARI

KATILIMCI	FOTOĞRAF VE SÖZEL ANLATIM	ÇEKİM NOKTASI
K.1	 <p>“Bir dakika burada bir şey var, kaynamış mısır evet, ama ortada olması bizim için çok tehlikeli, hem kendimize hem ona zarar verebiliriz, ben satıcının sesini duymasam kokuyu almasam çarpabilirdim ortada olduğu için”</p>	
K.1	 <p>“Kahve kokusu rüzgar estiği için daha gerideyken bile geliyordu, ama rüzgara ve kokuya çok güvenemiyorum ben”</p>	
K.2	 <p>“Burada mısır satılıyor, ama bunu kendime belirleyici olarak alamam tabii döndüğümde burada olmayacak mesela”</p>	

K.2

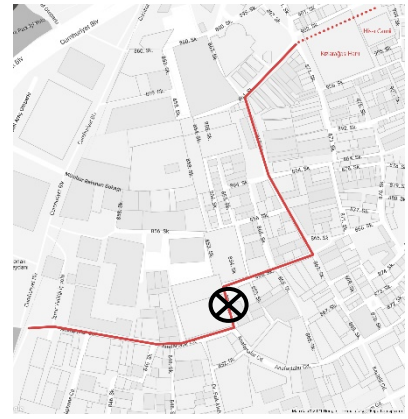
"Kahveci var burada, kokusu çok baskın"

K.2

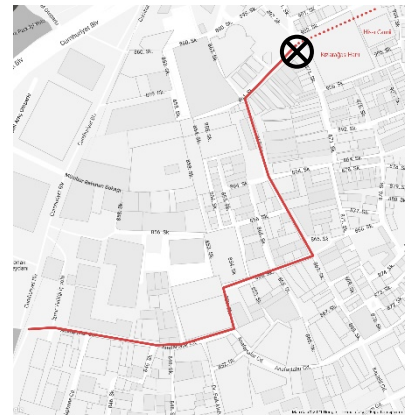
"Baharat kokusu, çerez kokusu geliyor, bu dükkanı geçip düz devam etmem lazım"

K.2

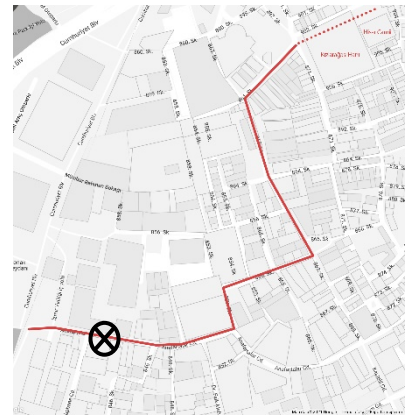
"Balıkçı var sağ tarafta, sonra yol var sağa ve sola doğru, karşıda da Kızlar Ağası Han'ı olacak"

K.3

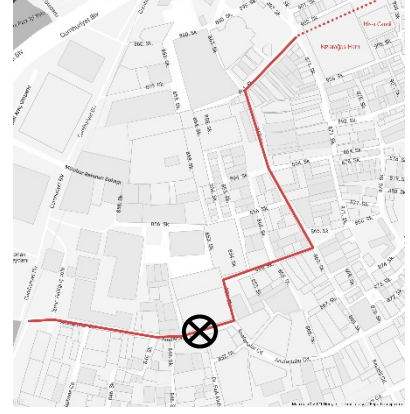
"Meyve kokusu ve döner kokusu birbirine girdi"

K.3

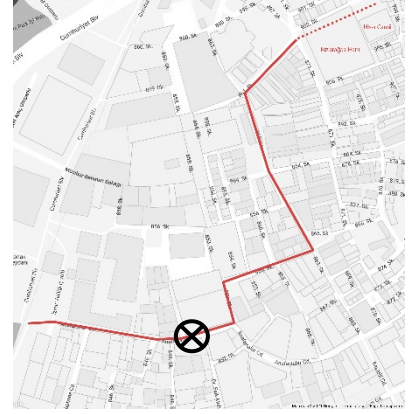
“Mısır kokusu var burada, ama birazdan başka yerden de gelir, güvenemiyorum”

K.3

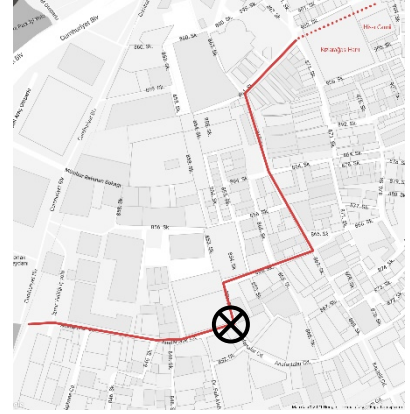
“Döner kokusu var, dükkandan geliyor, adam içerden de çağırıyor, bu dükkân mısır kokusuna göre daha güvenilir”

K.3

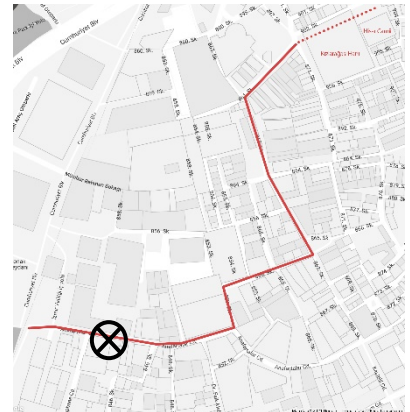
“Köşedeki kahveciye geldim, burayı geçip yola devam edicem”

K.4

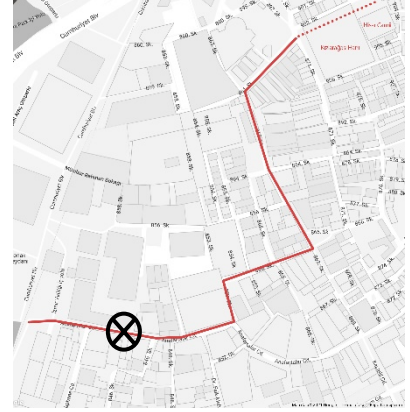
“Gevrek kokusu geliyor, burası benim için çevresel bir referans, hep burada, kapanana kadar bana yol gösterici olabilir”

K.4

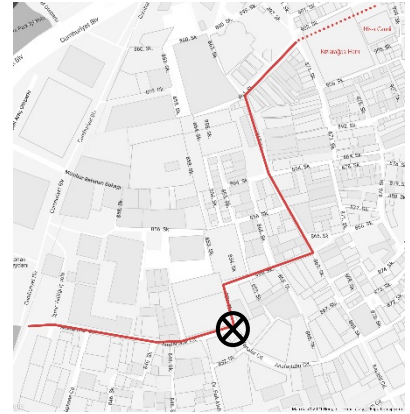
“Dönerci ve döner kokusu da benim için çok önemli, hiç bir zaman unutmam bunların varlığını”

K.4

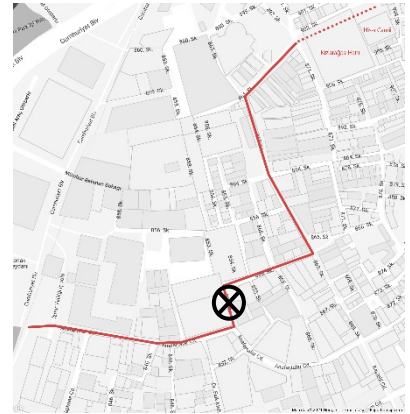
“Kahve kokusu yayılıyor. Tam köşede olması ve yoğun kahve kokusu gelmesi ve bir de kahve öğüten makinanın sesi, tam bir referans noktası benim için”

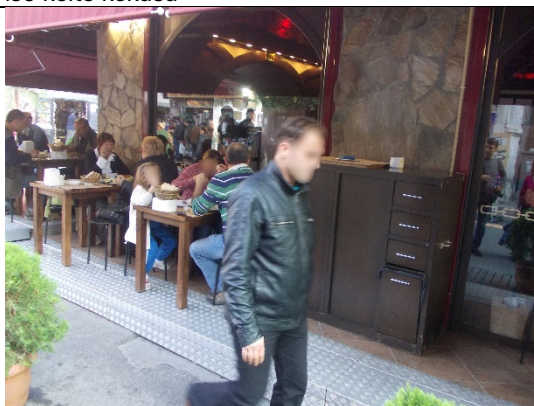
K.4

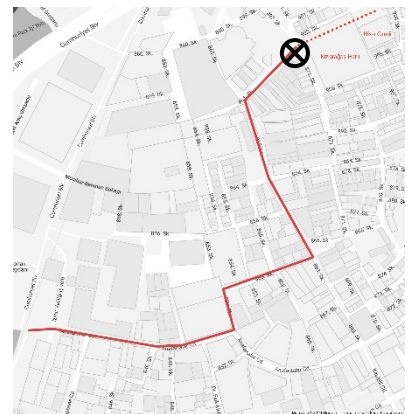
“Bir önceki dönemde kahve kokusu referanstı, bu dönemde ise köfte kokusu”

K.4

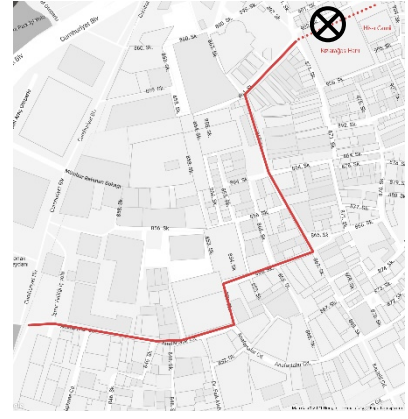
“Balıkçıya da geldik, kokusu gelmeye başladı, karşıya geçip hana giricem”

K.4

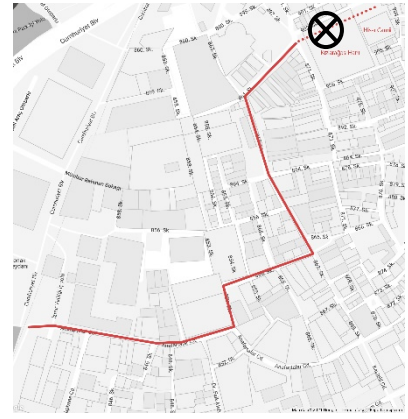
“Hana girer girmez sabun kokuları gelmeye başladı”

K.4

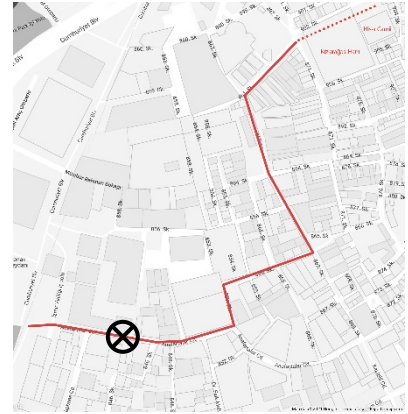
“Camiye yaklaştık, hatırlıyorum kokoreçin kokusunu”

K.5

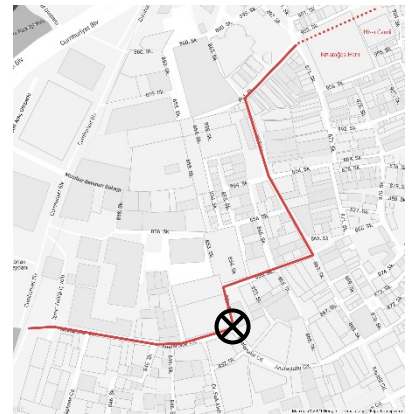
“Bir mısırcının yanından geçtim şimdi, dönüp çekmek istiyorum”

K.5

“Kahveciyi buldum, kahve kokusu geliyor, bu köşeden sonra dönüyorum”

K.7

“Kahveciye geldim sanırım, gerçi ben gelmeden kahvenin kokusu bana ulaştı”

